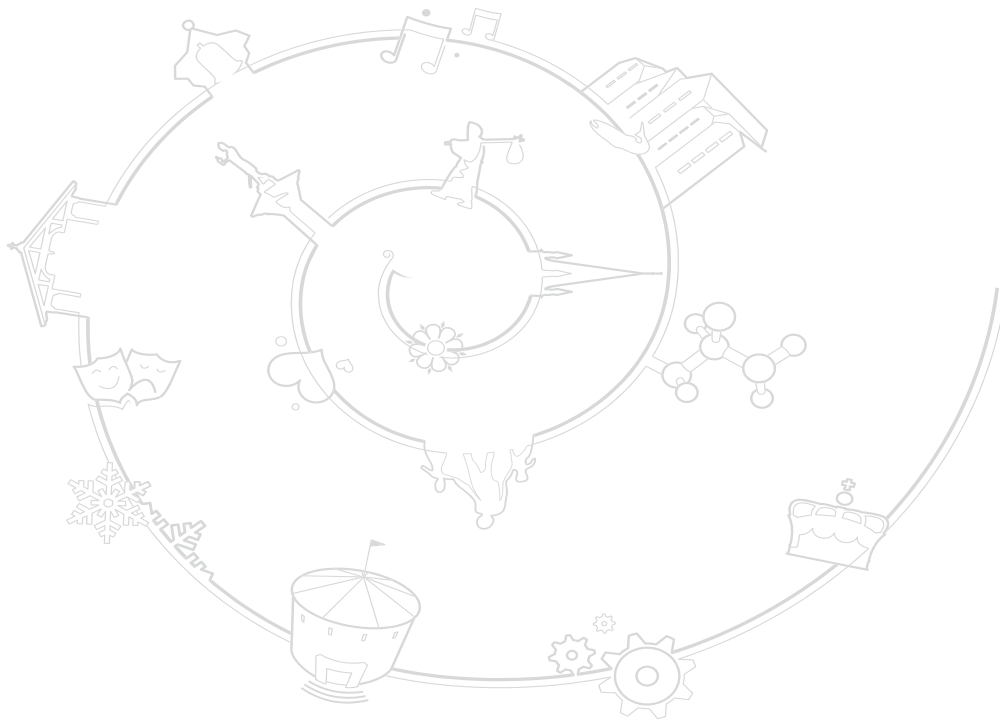

Miljøledelse i Trondheim kommune

– kontroll av miljøstyringen for 2009 med
fokus på miljøvennlige innkjøp

Publikasjoner fra Trondheim kommunerevisjon:

F = Forvaltningsrevisjon, R = Regnskapsrevisjon, G = Granskning, N = Notat, S = Selskapskontroll

- 01/2008 - R Rapport reiseutgifter
02/2008 - R Utfordringer knyttet til innføring av nytt elektronisk barnevernssystem i Trondheim kommune
03/2008 - R Omsorgslønn
04/2008 - F Klagesaksbehandling ved byggesakskontoret
05/2008 - R Offentlige anskaffelser – vedlikehold og konsulenttjenester
06/2008 - R Revisjonsrapport – Trondheim kommunes årsregnskap 2007
07/2008 - F Miljøledelse i Trondheim kommune – implementering på enhetsnivå
08/2008 - N Salg av kommunal grunn på Heimdal – henvendelse fra Heimdal Eiendomsutvikling AS
09/2008 - F Mål- og resultatstyring i Trondheim kommune
10/2008 - F Ny organisering av eiendomsforvaltningen i Trondheim kommune fra 2006 – er målene innfridd?
11/2008 - G Gjennomgang av Kontrollkomiteens sekretariat – *Unntatt offentlighet i hht. Ofl § 5a, jf flv § 13 første ledd pkt 1*
12/2008 - F Olavsfestdagene 2008 – årsaker til underskuddet
13/2008 - R Husleiesystemet BOEI
- 01/2009 - F Næringsareal i Trondheim kommune – tilrettelegging, kjøp og salg
02/2009 - F Skoledagens lengde
03/2009 - F Miljøledelse i Trondheim kommune – kontroll av miljøstyringen for 2008
04/2009 - R Revisjonsrapport – Trondheim kommunes årsregnskap 2008
05/2009 - S Eierskapskontroll av Trondheimsfjorden Interkommunale Havn IKS
06/2009 - F IA-avtalen i Trondheim kommune – rådmannens oppfølging. Delrapport 1
07/2009 - F IA-avtalen i Trondheim kommune – enhetenes oppfølging. Delrapport 2
08/2009 - F Forvaltningsrevisjon av Trondheim Byarkiv
- 01/2010 - F Finansforvaltningen i Trondheim kommune – delprosjekt 1: Forvaltningsrevisjon av Kraftfondet
02/2010 - F Finansforvaltningen i Trondheim kommune – Tilleggsnotat til delprosjekt 1: Forvaltningen av Kraftfondet
03/2010 - R Internkontroll på enheter – Delrapport 1: Inntektsområdet
04/2010 - R Internkontroll på enheter – Delrapport 2:
05/2010 - R Intern kontroll på enheter – Delrapport 3: innkjøpsområdet
06/2010 - R Trondheim kommunes årsregnskap 2009
07/2010 - F Kvalitet i sykehjem – Ranheim sykehjem
08/2010 - R Regnskapsfunksjonen i Trondheim kommune
09/2010 - F Stiftelsen Skistua
10/2010 - F Miljøledelse i Trondheim kommune – kontroll av miljøstyringen for 2009 med fokus på miljøvennlige innkjøp

For mer informasjon om Trondheim kommunerevisjon og våre rapporter, se: www.trondheim.kommune/revisjon

Forord

Denne rapporten oppsummerer den årlige undersøkelsen ”Revisjon av Trondheim kommunes miljøledelsessystem (ISO 14001)”. Bestillingen fra kontrollkomiteen gjelder årlig revisjon av området, jf ISO-standardens krav om jevnlig internrevisjon av området. Denne undersøkelsen følger opp rådmannens miljøstyring for 2009 med vekt på temaet miljøvennlige innkjøp.

Revisjonen er gjennomført i perioden april – mai 2010.

Arbeidet er utført av Kari Wuttudal og Magnar Andersen (prosjektleder).

Trondheim, 7.juni 2010

Per Olav Nilsen
revisjonsdirektør

Magnar Andersen
forvaltningsrevisor

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag	4
2	Innledning	6
2.1	Bakgrunn	6
2.2	Hva krever ISO 14001 når det gjelder intern revisjon?.....	6
2.3	Mandat og avgrensing	6
2.4	Problemstilling, kriterier og gjennomføring.....	7
3	I hvilken grad har rådmannen fulgt opp miljøstyringen i 2009	8
3.1	Implementering av miljømål i styringssystemet	8
3.2	Konkretisering av miljømål i 2009.....	9
3.3	Rapportering av miljømål.....	10
4	I hvilken grad har sentrale aktører i Trondheim kommune vektlagt miljø ved innkjøp?	13
4.1	Innledning.....	13
4.2	Miljøhensyn skal vektes 20 prosent ved innkjøp	14
5	Revisjonens vurderinger og konklusjon.....	19
6	Rådmannens høringsuttalelse	20

1 Sammendrag

Bakgrunn og bestilling

Trondheim kommune ble miljøsertifisert for sin sentrale miljøstyring etter ISO-14001 den 9.februar 2006. Bakgrunnen for sertifiseringen var at Bystyret 11.desember 2003 under budsjettbehandlingen besluttet at det skulle innføres miljøledelse i kommunale virksomheter innen 2006. Intensjonen i vedtaket var at tekniske etater, miljøtilknyttede virksomheter, virksomheter som foretar store innkjøp og virksomheter som kan sies å opptre i markedet skulle miljøsertifiseres etter ISO-14001 eller tilsvarende system.

Denne revisjonen har sin bakgrunn i de kravene som miljøstandarden (ISO-14001) setter til eksternt og intern revisjon. Mens den eksterne revisjonen blir utført av sertifiseringsorganet Dovre Sertifisering AS, ble det besluttet av Kontrollkomiteen i 2006 at Trondheim kommunerevisjonen skulle utføre den interne revisjonen knyttet til sertifiseringsordningen. Bystyret har også behandlet saken (sak 88/06) og gitt sin tilslutning til dette.

Problemstillinger og gjennomføring

I denne revisjonen undersøker vi om rådmannen har fulgt opp miljøstyringen i 2009 med fokus på konkretisering av miljømål, iverksetting og rapportering. Revisjonen omfatter i tillegg en gjennomgang av miljøstyringen i forhold til vedtatt mål om miljøvennlige innkjøp. Sentrale aktører på innkjøpsområdet er Innkjøpstjenesten, IT-tjenesten, Trondheim eiendom, Trondheim bydrift og Stabsenheten for byutvikling.

Våre vurderinger av miljøstyringen er basert på de krav som ligger i standarden for miljøstyringen (ISO- 14001) og politiske vedtak.

For å belyse problemstillingene er spørsmål om miljøstyringen sendt rådmannen, samt de nevnte enhetene som regnes som sentrale aktører for miljøvennlige innkjøp.

Revisjonens vurderinger og konklusjon

Revisjonen har kartlagt hvordan rådmannen har fulgt opp miljøstyringen for 2009. Fokus har vært på rådmannens konkretisering av miljømål, implementering av miljømål i styringssystem, rapportering av miljømål, samt at vi i årets undersøkelse har valgt å gå nærmere igjennom hva som gjøres for å oppnå målet om miljøvennlige innkjøp.

Revisjonens vurderinger og konklusjoner er følgende:

- Etter revisjonens vurdering har rådmannen ivarettat miljøstyringen ved at konkrete og målbare miljømål er tatt inn i kommunens plan- og styringssystem. Miljøarbeidet er forankret i kommunens styringssystemer gjennom økonomiplan, årsbudsjett og konkretisert i enhetsledernes lederavtaler.
- Det er stilt krav til at alle enheter skal ha miljøhandlingsplan. Rådmannen har fulgt opp dette ved at miljøhandlingsplan nå er en integrert del av lederavtalene.
- Rådmannen har rapportert om miljømål og måloppnåelse med et eget kapittel i kommunens årsrapport. Rapporteringen er konkret i forhold til de mål som er satt opp i budsjettet for 2009.

- Enhetsledere rapporterer om enhetens miljømål i forbindelse med resultatrapporteringen av lederavtalene. Denne rapporteringen systematiseres av rådmannen.
- Etter revisjonens vurdering har kommunen ikke oppnådd målsettingen om 3 prosent energireduksjon i kommunale bygg. Måloppnåelsen er dårligst for andre bygg (reduksjon 0,3 prosent) og sykehjem (reduksjon 0,9 prosent). Revisjonen mener at skolenes (reduksjon 2,7 prosent) og barnehagenes (reduksjon 3,4 prosent) bidrag til energireduksjonen er positiv, da det er disse som i hovedsak har bidratt til at kommunens oppnådde resultat ble en energireduksjon på 2 prosent i 2009.
- Etter revisjonens vurdering har rådmannen fulgt opp bystyrets intensjon om miljøvennlig innkjøp ved at dette er tatt inn i kommunens anskaffelsesstrategi og i lederavtalene for 2009 for sentrale kommunale aktører på området.
- Revisjonen mener at kommunens sentrale aktører på innkjøpsområdet i hovedsak har fulgt opp bystyrets intensjon om å vektlegge miljø ved anskaffelser. Blant annet er miljø tatt inn i kommunens felles innkjøpsavtaler (rammeavtaler) og i kommunens retningslinjer for innkjøp. Det er i forbindelse med retningslinjene utarbeidet et eget skjema som enhetene skal benytte ved innkjøp. Kravet er at tilbyderne skal oppfylle bestemte miljøkrav ved kontraktsinngåelse eller at leverandørene kan gis anledning til å oppfylle krav i løpet av en fastsatt tidsperiode (6 måneder).
- Bystyret vedtok i juni 2008 (sak 23/08) at miljø skulle tas i bruk som tildelingskriterium og at rådmannen i denne forbindelse skulle utrede konsekvensene av å heve vekten fra 20 til 25 prosent. Tilbakemeldingen fra kommunens sentrale aktører på området er imidlertid at miljøvektning som tildelingskriterium oppleves som lite praktisk gjennomførbart og for rigid for enkelte anskaffelser. På bakgrunn av dette mener revisjonen at rådmannen bør vurdere nærmere et opplegg for oppfølging, rapportering og evaluering av området.
- Revisjonen mener det er positivt at enhetene gir tilbakemelding om at flere leverandører, som en følge av kommunens anskaffelsesstrategi, nå har fått økt fokus på miljø med blant annet miljøsertifisering.

2 Innledning

2.1 Bakgrunn

Trondheim kommune ble miljøsertifisert for sin sentrale miljøstyring etter ISO-14001 den 9.februar 2006. Bakgrunnen for sertifiseringen var at Bystyret den 11.desember 2003 under budsjettbehandlingen besluttet at det skulle innføres miljøledelse i kommunale virksomheter innen 2006. Intensjonen i vedtaket var at tekniske etater, miljøtilknyttede virksomheter, virksomheter som foretar store innkjøp og virksomheter som kan sies å opptre i markedet skulle miljøsertifiseres etter ISO-14001 eller tilsvarende system.

Denne revisjonen har sin bakgrunn i de kravene som miljøstandarden (ISO-14001) setter til eksternt og intern revisjon. Mens den eksterne revisjonen blir utført av sertifiseringsorganet Dovre Sertifisering AS, ble det besluttet av Kontrollkomiteen i 2006 at Trondheim kommunerevisjon skulle utføre den interne revisjonen. Bystyret har også behandlet saken (sak 88/06) og gitt sin tilslutning til dette.

2.2 Hva krever ISO 14001 når det gjelder intern revisjon?

Kravene til intern revisjon fremkommer i ISO 14001 kap 4.5.5.

Organisasjonen (Trondheim kommune) skal sikre at det blir gjennomført intern revisjon av miljøstyringssystemet med planlagte intervaller for å fastslå om miljøstyringssystemet er i overensstemmelse med planlagte ordninger for miljøstyring, og om miljøstyringen er ordentlig iverksatt og vedlikeholdt. Internrevisjonen skal informere om resultatene av revisjonen til ledelsen.

Revisjonsprogram(mer) skal planlegges, etableres, iverksettes og vedlikeholdes av organisasjonen idet en tar hensyn til de(n) miljømessige betydning(er) av den aktuelle driften og resultatene av tidligere revisjoner.

Det skal etableres, iverksettes og vedlikeholdes prosedyrer som tar for seg ansvar og krav tilknyttet planlegging og gjennomføring av revisjoner, rapportering av resultater og oppbevaring av angjeldende registreringer. Fastsetting av revisjonskriterier, omfang, hyppighet og metoder skal fremgå. Valg av revisorer og gjennomføring av revisjoner skal sikre objektivitet og upartiskhet i revisjonsprosessen.

2.3 Mandat og avgrensing

Med utgangspunkt i kravene om internrevisjon etter ISO 14001 bestilte kontrollkomiteen i mars 2006 revisjon av kommunens miljøstyringssystem. Kontrollkomiteen ga revisjonen følgende oppdrag:

"Kontrollkomiteen bestiller fra kommunerevisjonen årlige revisjoner av miljøstyringssystemet

på overordnet nivå. Første års revidering skal undersøke sammenhengen mellom "Store lille Trondheim – mot nye mål", kommuneplanens strategidel (miljømål og strategier) og aktiviteter og resultater innen kommunens virksomhetsområder. Fra andre års revidering og videre skal det gjennomføres undersøkelser og stikkprøver for å sikre/bekreftede at de interne revisjonene som de enkelte enhetene foretar hos seg selv er gjennomført på en måte som sikrer objektivitet og upartiskhet i den interne revisjonsprosessen. Dersom Bystyret vedtar nye miljømål for Trondheim kommune, eller foretar vesentlige endringer i miljøstyringssystemet, kan det også være aktuelt å gjenta undersøkelsene på overordnet nivå."

2.4 Problemstilling, kriterier og gjennomføring

Kommunen mottok 9.februar 2006 ISO 14001 sertifikat for sin sentrale miljøstyring. I forbindelse med sertifiseringen la rådmannen til grunn at miljøledelsessystemet skulle inngå som en del av det ordinære styringssystemet og at styringen skulle ha god forankring i toppledelsen, samt at miljøstyringen skulle omfatte både kommunens egen drift og rolle som forvalter/samfunnspåvirker.

Revisjonen har etter sertifiseringen utført årlige interne revisjonshandlinger. Fast tema for revisjonen har vært gjennomgang av hvordan rådmannen gjennom året har fulgt opp miljøstyringen i forhold til konkretisering av miljømål, implementering av målene i organisasjonen og rapportering av miljømål. I tillegg vil vi for årets revisjon ha som tema miljøvennlige innkjøp. Bakgrunnen for dette er at bystyret i økonomiplanen for 2009-2012 vedtok at kommunen skal vekte miljø 20 prosent ved innkjøp. Videre er det i kommunens interne retningslinjer stilt krav om at miljø skal benyttes både som kvalifikasjonskrav, tildelingskriterium og kontraktskrav. Miljøhensyn skal, der det er mulig og relevant for anskaffelsen, og der det er praktisk mulig og ikke medfører åpenbare ulemper, inngå som et tildelingskriterium.¹ Bystyret (sak 23/08) har i tillegg bedt rådmannen vurdere konsekvensene av å øke miljøvektingen fra 20 – 25 prosent.²

Revisjonen omfatter følgende problemstillinger og vurderingskriterier:

1. I hvilken grad har rådmannen fulgt opp miljøstyringen i 2009?
 - Miljømål skal implementeres i rådmannens styringssystem
 - Miljømål skal konkretiseres
 - Miljømål skal rapporteres
2. I hvilken grad har sentrale aktører i Trondheim kommune vektlagt miljø ved innkjøp?
 - Miljøhensyn skal vektes 20 prosent ved innkjøp

For å belyse problemstillingene ble spørsmål om miljøstyringen sendt rådmannen og de kommunale enheter som regnes som sentrale aktører på innkjøpsområdet.

¹ Kommunale retningslinjer og veileder for offentlige anskaffelser, Trondheim kommune, revidert utgave 1.3.2010.

² I bystyrevedtak den 12.06. 2008 (sak 23/08) om bruk av miljøanbud, ba bystyret Rådmannen se på eventuelle konsekvenser ved å heve miljøets vektning fra 20 – 25 % av total vektning ved tildeling, samt se på hvordan kommunen kan sikre seg at miljøhensynet blir ivaretatt også ved innkjøp som beløper seg til under kr 500 000."

3 I hvilken grad har rådmannen fulgt opp miljøstyringen i 2009

3.1 Implementering av miljømål i styringssystemet

Ifølge rådmannen inngår miljøledelse som en del av den ordinære styringen av kommunen. Miljøaspektet skal være en integrert del av driften og den enkelte enhetsleders og medarbeiders ansvar. Figur 1 viser kommunens plan- og styringssystem der miljøaspektet skal inngå.

Figur 1 Plan- og styringssystemet for Trondheim kommune.

De mest sentrale styringsdokumenter for miljøstyringen er;

- Kommuneplan
- Økonomiplan/årsbudsjett
- Lederavtaler

Kommuneplanens strategidel 2001-2012 angir overordnede mål og strategier på tvers av sektorer og enheter. Kommunens miljømål fremkommer i kapittel 3 om ”Byens utvikling – med bærekraft som rettesnor”.

Økonomiplan/årsbudsjettet er en konkretisering av de tverrsektorielle målene i kommuneplanen. Budsjettet legger grunnlag for innretningen av miljøarbeidet på enhetene innenfor de enkelte tjenesteområdene. Miljømål i kommuneplanen skal bli fulgt opp i økonomiplan og budsjett (handlingsdel).

Lederavtalen er det formelle styringsdokumentet mellom rådmann og enhetsleder. Rådmannen opplyser at lederavtalen er et sentralt styringsverktøy for å iverksette kommunens miljømål og oppfølging av disse. Avtalen skal være med på å sikre at det er en sammenheng mellom målene

gitt i økonomiplan/budsjett og resultatkravene den enkelte enhetsleder skal oppfylle ved sin enhet.

Et sentralt mål i lederavtalen er at enhetsleder skal vise miljøansvar for byen gjennom bevisstgjøring og tiltak på egen enhet. Målet er nærmere konkretisert ved at enhetene skal bidra til å redusere energiforbruket med minst 3 prosent i 2009 sammenlignet med 2008, utarbeide miljøhandlingsplan med minst ett avfallsreduserende tiltak og ett transportreduserende tiltak.

I avtalen blir det avklart hvilken støtte den enkelte enhetsleder eventuelt trenger for å nå sine miljømål. Veileder for utarbeidelse av miljøhandlingsplan ble sendt ut til alle i kommunen. Det legges vekt på at miljøhandlingsplanen skal skape bevissthet om miljøaspektene ved enhetens drift, og at den skal inngå i den øvrige planlegging av arbeidet på enheten.

Lederavtalene evalueres og revideres årlig, og følges opp gjennom lederutviklingsprogram, resultatsamtaler, ledermøter og ved annen kontakt mellom rådmann/kommunaldirektør og enhetsleder. Kontaktpersonene har en sentral rolle i arbeidet med lederavtalen.

Oppnådde resultater og iverksatte miljøtiltak blir presentert i kommunens årsrapport.

3.2 Konkretisering av miljømål i 2009

Det er et krav i ISO 14001 at miljømålene skal konkretiseres og at indikatorene knyttet til disse bør være slik at det blir enklere å se om miljøforbedringer er oppnådd. I budsjettet for 2009 er følgende miljøutfordringer og resultatmål konkretisert (se tabell 1 neste side):

Tabell 1 Miljøutfordringer og resultatmål 2009

Miljøutfordringer:	Resultatmål:
Overordnet energi- og klima-planlegging	1. Ny energi og klimahandlingsplan for Trondheim behandles politisk i løpet av våren 2009. 2. Inngå en forpliktende energi- og klimaavtale med Staten i 2009 gjennom programmet Framtidens byer. 3. Starte opp arbeidet med "energi- og klimaavtaler" med andre offentlige aktører i Trondheim. 4. Utarbeide helhetlig strategi for å håndtere klimaendringer som er underveis (klimatilpasning). 5. Utarbeide strategi for å utnytte nye muligheter som ny plan- og bygningslov gir for kommunen på energi og transportområdet. 6. Påbegynne arbeidet med å integrere energi- og klimahensyn i neste revisjon av arealplanen
Arealbruk, transport, og grøntområder	7. Videreføre fortetningspolitikken i samsvar med prinsippene i kommuneplanens arealdel: <ul style="list-style-type: none"> a) Fortette byen med betydelig vekt på byomforming av bebygde områder b) Styrke lokalisering av virksomheter og boliger etter prinsippet rett virksomhet på rett sted c) Byens grønne preg skal opprettholdes og videreutvikles. 8. Videreføre prinsippet i transportplanen om å utvikle et helhetlig gang- og sykkelvegnett, sikre kollektivtrafikken god framkommelighet, redusere antall trafikkulykker og antall personer som plages med støy og utslippsbelastninger.
Miljøtiltak i kommunens egen drift	9. Kommunen skal redusere det spesifikke energiforbruket for den kommunale bygningsmassen med minst 3 prosent i 2009 sammenlignet med 2008. 10. Alle enheter i kommunen skal lage Miljøhandlingsplan i lederavtalen til enhetsleder. Det skal beskrives minst et avfallsreduserende og et transportreduserende tiltak i tillegg til energisparemålet.

Miljøbevissthet og kompetanseutvikling gjennom samarbeid og nettverk	11. Trondheim kommune skal være bevist sin rolle som en viktig bedrift og aktør i lokalsamfunnet gjennom: <ul style="list-style-type: none"> a) Miljøvennlige kjøretøy og drivstoff b) Opplæring i eco-driving c) Holdningsskapende arbeid for barn og unge gjennom Grønn barneby, Grønt Flagg, Strømsparegrisen og Remida. d) Miljøinformasjon gjennom Miljøstatus Trondheim mv. e) Miljøfyrtårn f) Fair trade
--	---

I budsjettet for 2009 har rådmannen valgt å fokusere på fire miljøutfordringer. For 2009 er spesielt klima- og energiproblematikk angitt som en prioritert utfordring der det er spesifisert 6 resultatmål. I tillegg er det definert miljøutfordringer innen arealbruk, transport og grøntområder, utfordringer ved egen drift og utfordringer knyttet til det å utvikle miljøbevissthet/-kompetanse. For egen drift er to resultatmål definert, tre prosent energireduksjon i kommunal bygg og at enhetene skal utarbeide en miljøhandlingsplan der to miljøtiltak er spesifisert.

3.3 Rapportering av miljømål

Oppnådde resultatet av miljømålene blir rapportert til rådmannen gjennom oppfølgingen av lederavtalene. Resultatene av dette innarbeides i rådmannens årsrapport. I tillegg blir resultatene ytterligere analysert av rådmannen og den enkelte enhetsleder blir ifølge rådmannen fulgt opp i forhold til måloppnåelse på området.

Når det gjelder lederavtalene og resultatrapportering i forhold til målene, foregår dette ved dialog og vurderingsskjema som enhetslederne fyller ut. Rådmannen opplyser at dette legges til grunn for det videre arbeidet med læring og forbedring av miljøarbeidet i kommunen. Enhetsleder blir vurdert i forhold til miljøprestasjonene på enheten som leder selv rapporterer om.

Lederavtalene evalueres og revideres årlig, og følges opp gjennom lederutviklingsprogram, resultatsamtaler, ledermøter og ved annen kontakt mellom rådmann/kommunaldirektør og enhetsleder.

Rådmannen opplyser at enhetsledernes egenvurderinger for 2009 på miljøområdet blir systematisert i egne rapporter som igjen er grunnlaget for å dokumentere effektene av enhetenes miljøarbeid overfor sertifiseringsorganet. Rådmannens vurdering er at miljøfokus i Trondheim kommune er forankret fra topp til bunn.

I forhold til kommunens målsettinger på miljøområdet er det rapportert om følgende måloppnåelse for 2009:

1. Alle enheter skal utarbeide miljøhandlingsplan

Fra 2009 er miljøhandlingsplanen blitt direkte integrert i lederavtalen. Det betyr at utarbeidet miljøhandlingsplan med miljømål for den enkelte enhet og tiltak skal fremkomme i selve avtalen mellom den enkelte enhetsleder og rådmannen, ikke i et eget dokument som tidligere. Det innebærer at alle underskrevne lederavtaler skal inneholde en miljøhandlingsplan. Enhetenes

rapportering viser i tillegg at innholdet i planene har blitt mer konkret. Planene inneholder i dag mange konkrete miljøtiltak hvor ansvar og tidsfrister er spesifisert.

2. Tre prosent reduksjon i energiforbruket

Når det gjelder energisparende tiltak har Trondheim kommune arbeidet systematisk med ENØK-tiltak i forhold til egen bygningsmasse siden starten av 1980-tallet. Satsingen er trappet opp de siste årene. I perioden 2004-2007 ble energibehovet redusert med 13 prosent.

Energirapporten for 2009 viser at målet om 3 prosent energireduksjon sammenlignet med 2008 ikke er oppnådd. Selv om det er flere enheter i kommunen som har en betydelig reduksjon i sitt energiforbruk, er den totale energireduksjonen for alle kommunale bygg på 2 prosent.

Størst prosentvis reduksjon finner vi på skoler og barnehager, med henholdsvis 2,7 og 3,4 prosent. En viktig forklaring på redusert energiforbruk i disse byggene er deres deltakelse i prosjekt Strømsparegrisen. I tillegg har rehabilitering og nybygging av skoler og barnehager vært med på å redusere energibehovet.

Minst reduksjon i energiforbruket finner vi på sykehjem og andre bygg (eks idrettsanlegg) med henholdsvis 0,9 og 0,3 prosent reduksjon³. Ifølge rådmannen vil det bli iverksatt tiltak i 2010 for å øke energibevisstheten på sykehjemmene. Alle sykehjem vil få veiledning i praktisk energistyring av enheten.

Energistyringen på leide bygg er i dag ikke god nok. For å få redusert energiforbruk i den leide bygningsmassen opplyser rådmannen at man i 2010 vil gå i tettere dialog med dagens byggeiere om tilrettelegging for bedre energistyring. Ulike løsninger for styringssystemer og bedre energirapportering fra huseier vil være tema.

Ifølge rådmannen har enhetene rapportert flere gode tiltak for økt energireduksjon. Mange skoler og barnehager deltar i Strømsparegrisen og Grønt flagg. Andre iverksatte tiltak for energisparing består av å skape økt energibevissthet, å slå av alt elektronisk utstyr og belysning, reparasjon av teknisk utstyr, bruke trappen istedenfor heis, kontakt med utleier for bedre oppfølging av energiforbruket og installering av tekniske løsninger for energisparing og redusere antall kvadratmeter per ansatt.

3. Avfalls- og transportreduserende tiltak

I miljøhandlingsplanene er mange tiltak for avfalls- og transportreduserende tiltak beskrevet.

Eksempler på transportreduserende tiltak er endrede innkjøpsrutiner for å redusere transportbehovet, generell reduksjon i bilparken, mer bruk av samkjøring, bruk av kollektivtransport eller sykler ved tjenesteoppdrag. I tillegg har mange enheter definert deltakelse

³ Kilde: Trondheim eiendom, forbruk kommunens eide funksjonsbygg. Andre bygg består av Bredablikk utbyggingsområde – bygg D, Folkebiblioteket, Holtermannsveien 1, Håkon Magnussensgt 5 (bilskolen), ISAK adm, Lade Gjenbruksentral, Leangen gård, Mellomveien 32 adm (Trikkestallen), Mellomveien 5 adm, Produksjonskjøkkenet, Risvollan helsestasjon, Rådhuset adm, Valøya Verksted.

i gå/sykleaksjoner som en del av sine tiltak. Dette for å begrense bruken av privatbil til og fra jobben.

Avfallsreducerende tiltak er knyttet til redusert papirforbruk gjennom opplæring i to-sidig kopiering, kode for utskrift, bruk av elektronisk dokumentasjon i møter og mindre bruk av multimaskiner. Andre avfallsreducerende tiltak er gjenbruk av materiell og utstyr, avfallssortering (søppel, glass, metall og kompost).

Rådmannen har ikke et samlet opplegg for måling av effekten av disse tiltakene da ikke alle tiltakene er tilrettelagt for måling. Effekten av papirreducerende tiltak kan måles gjennom innkjøpsavtalene/regnskapet, mens for eksempel tiltak knyttet til avfallssortering vil kreve tekniske innretninger og praktisk tilrettelegging.

4 I hvilken grad har sentrale aktører i Trondheim kommune vektlagt miljø ved innkjøp?

4.1 Innledning

Lovfestet krav om at offentlige etater skal ta miljøhensyn ved anskaffelser

Lov om offentlige anskaffelser stiller miljøkrav til offentlige virksomheter ved kjøp av varer og tjenester. I lov om offentlige anskaffelser § 6, under punktet livssyklus kostnader, universell utforming og miljø, fremgår det at statlige, kommunale og fylkeskommunale myndigheter og offentligrettslige organer under planleggingen av den enkelte anskaffelse skal ta hensyn til livssyklus kostnader, universell utforming og miljømessige konsekvenser av anskaffelsen.

Med miljøvennlige innkjøp forstås kjøp av produkter og tjenester hvor miljø- og energihensyn er tatt med på like fot med andre hensyn, som eksempel pris, kvalitet og leveringsbetingelser. Miljøhensyn vil innebære at man fortrinnsvis benytter produkter som gjennom bruk og avhending påfører miljø og helse minst mulig skade, eller produkter som består av ressurser som er gjenvunnet eller kan gjenvinnes. Dette betyr at offentlige innkjøpere skal ta hensyn til livssyklus kostnader ved innkjøp. Blant annet begrunnes dette med at økt livslengde for et produkt vil kunne redusere forbruket og dermed avfallsmengden i kommunen.

Videre vil miljøbelastninger av produkter og tjenester variere i omfang. Miljøbelastninger fra produkter avhenger ikke bare hva de inneholder. Det avhenger også av hvordan de brukes og avhendes. De som gjennomfører anbuds- og tilbudspørsmål og foretar innkjøp har store muligheter til å påvirke de helse- og miljøbelastningene produktet eller tjenesten medfører. Dette kan gjøres ved å velge produkter som har lang levetid, som kan repareres, har lavt energiforbruk, ikke inneholder helse- og miljøfarlige stoffer, kan gjenvinnes og ikke minst er blitt produsert under forhold som kan dokumenteres er helsemessig og miljømessig tilfredsstillende. Også tjenestekjøp gir miljøpåvirkninger som bør vurderes, blant annet gjelder dette tjenester som involverer transport og søppelhåndtering.

Lov om offentlige anskaffelser pålegger offentlig virksomheter en plikt til å ta miljøhensyn ved innkjøp. Denneplikten gjelder både i planleggingsfasen og i spesifikasjonsfasen der en stiller miljøkravene. Det kan etter loven settes krav til at leverandører kan dokumentere at de har nødvendig kunnskap om helse- og miljøforhold for sine produkter og tjenester.

Bystyrets beslutninger om å ta miljøhensyn ved innkjøp

I forbindelse med behandlingen av budsjett 2009 vedtok bystyret ny økonomiplan for perioden 2009 – 2011 der det fremgår at kommunen skal ta miljøhensyn ved innkjøp av varer og tjenester. Miljøhensyn skulle vektas 20 prosent ved innkjøp. Målsettingen ble stadfestet i forbindelse med Bystyrets behandling av kommunens anskaffelsesstrategi i juni 2009 (bystyresak 80/09). I forbindelse med ønsket utvikling vedtok bystyret i tillegg at man skulle utrede konsekvensene av å heve denne vektleggingen til 25 prosent. Kommunens anskaffelsesstrategi skisserer følgende tiltak på området:

- Kartlegging av miljøaspekter ved innkjøp i alle virksomhetsområder. Enhetene skal detaljere kommunens overordnede miljøkrav innenfor egen virksomhet og dokumentere resultatene (oppstart september 2009, ferdigstilles mai 2010).
- Miljøkrav for alle anskaffelser skal kontrolleres og systematiseres (oppstart september 2009, ferdig desember 2011).
- Økt vektlegging på tildelingskriterier fra 20 – 25 prosent skal utredes (oppstart september 2009, ferdig desember 2009).

Den vedtatte anskaffelsesstrategien var en oppfølging av bystyrets vedtak⁴ (sak 23/08) i 2008 om at miljø skal vektes ved anbud.

I økonomiplanen for 2009 ble Trondheim eiendom, Stabsenheten for byutvikling, Trondheim bydrift, IT-tjenesten og Innkjøpstjenesten vurdert som viktige aktører for kommunale innkjøp. Revisjonen har på bakgrunn av dette bedt disse enhetene om å gi en tilbakemelding på hvilke utfordringer som er knyttet til miljøvennlige innkjøp, hvordan enheten følger opp kommunens målsettinger på området, hvilke tiltak som er blitt iverksatt og effekten av disse. Enhetene ble også bedt om å komme med innspill til forbedringsområder med hensyn til miljøvennlige innkjøp.

4.2 Miljøhensyn skal vektes 20 prosent ved innkjøp

Trondheim eiendom

Trondheim eiendom ble miljøsertifisert i 2008 og i forbindelse med dette ble enhetens primære miljøaspekter gjennomgått. En viktig del av gjennomgangen var å kartlegge hvordan Trondheim eiendom gjennom sine innkjøp påvirket miljøet. I denne sammenheng ble det gjennomgått hvilke miljøkrav som kan brukes i anskaffelsesprosessene og hvilke tiltak som gir størst miljøeffekter. Det ble besluttet å legge mest vekt på den type anskaffelser som har størst potensial for ønsket miljøpåvirkning. For Trondheim eiendom ble det vurdert at det var viktigst at det ble stilt miljøkrav ved anskaffelser fra entreprenører enn fra øvrige vare- og tjenesteleverandører.

Ifølge Trondheim eiendom ble det i denne forbindelse skilt mellom generelle krav som gjaldt alle prosjekter og spesielle krav som gjaldt pilotprosjekter. I pilotprosjektene stilte man strengere krav til miljøresultat enn i generelle prosjekt. Formålet med dette var å undersøke tekniske, økonomiske og markedsmessige konsekvenser av strenge miljøkrav i pilotprosjektene.

I forhold til entreprenører innen bygg – og anlegg ble det, som en følge av dette, reist bestemte miljøkrav overfor de som var kommunens leverandører. Kravet til aktuelle leverandører var at disse skulle ha etablert et miljøstyringssystem knyttet til sin virksomhet. Ifølge Trondheim eiendom har man foreløpig også akseptert at leverandørene forplikter seg til å innføre et miljøstyringssystem i løpet av seks måneder etter kontraktsinngåelse. Det stilles ikke krav til at

⁴ Bystyret vedtok i 2008 at Trondheim kommune skal være en foregangskommune innen miljø og at kommunen skal bruke innkjøp som verktøy ved å stille miljøkrav for sine innkjøp. Bystyret ba rådmannen se på eventuelle konsekvenser av å heve miljøvektingen ved innkjøp fra 20 til 25 prosent, samt å se på hvordan kommunen kan sikre seg at miljøhensynet blir ivaretatt også ved innkjøp som beløper seg til under kr 500 000.

systemet skal være sertifisert, men systemet skal være bygd opp etter gitte miljøkrav, og på en slik måte at det er mulig for Trondheim eiendom å revidere det.

Ifølge Trondheim eiendom er resultatet at de fleste større leverandører nå har fått et miljøstyringssystem på plass og de fleste er også blitt sertifisert, enten etter ISO 14001 eller som Miljøfyrtårn.

Ifølge Trondheim eiendom har man eksempler på at leverandører har fått sine rammeavtaler sagt opp fordi de ikke har tilfredsstilt kommunens miljøkrav (det vil si ikke klart å etablere et miljøstyringssystem innen gitte frister.)

Det blir for øvrig opplyst at kravet om 20 prosent miljøvekt i praksis er blitt fulgt opp i forhold til hvordan miljøhensyn for øvrig er ivarettatt i konkurransen, og i forhold til leveransens art. Dette innebærer at miljø som tildelingskriterium ikke er benyttet for enkeltanskaffelser av leveranser med marginal miljøpåvirkning, forutsatt at miljøkrav er benyttet som kvalifikasjonskrav. For større byggekontrakter har energiforbruk og materialkvaliteter vært benyttet som tildelingskriterium relatert til miljø, men ifølge Trondheim eiendom har det imidlertid vært vanskelig å evaluere besvarelsene fra tilbyderne på dette punktet. Det har heller ikke alltid vært samsvar med entreprenørers praksis og deres evne til å beskrive miljøtiltakene i et tilbud.

En annen utfordring er at på tilbudstidspunktet er byggene ofte ikke detaljprosjektert på et slikt nivå at materialkvaliteter med mer er klarlagt. For rammeavtaler på håndverktjenester o l, der de konkrete arbeidene først blir konkretisert ved avrop på avtalen, er det ikke mulig å definere fornuftige miljøkriterier allerede ved kunngjøring.

Trondheim eiendoms erfaringer er at man oppnår best miljøeffekt ved å stille strenge miljøkrav i tekniske kravspesifikasjoner. Man velger miljøkrav som utfordrer markedet, men som er realistiske. Dette gir forutsigbarhet for markedet og sammenlignbare tilbud. I tillegg åpnes det for at leverandørene kan tilby løsninger som overoppfyller miljøkravene. Eksempler på slike miljøkrav er energiforbruk ved nybygg på skoler hvor man har stilt krav som er betydelig strengere enn teknisk forskrift.

I tillegg har Trondheim eiendom utarbeidet et generelt kravdokument ”Miljøkrav byggeprosjekter” som stiller krav til entreprenører mht avfall, støv, støy og andre forurensninger.

Trondheim eiendoms vurdering er at for større byggeoppdrag bør man kunne stille som et absolutt kvalifikasjonskrav at bedriften har et miljøstyringssystem. De klart vesentligste miljøpåvirkningene i Trondheim eiendom er energi og avfall. For disse miljøpåvirkningene er det Trondheim eiendoms erfaring at det oppnås best resultat når det ved oppstart av det enkelte prosjekt etableres entydige miljømålsettinger som er forankret i alle prosjektaktiviteter, inklusive anskaffelser. I denne sammenhengen mener Trondheim eiendom at det er mest hensiktsmessig at miljømålsettingene defineres som miljøkrav i de kontraktene som inngås med leverandører. De mener at miljøkrav som tildelingskriterium for å skille mellom anbydere bør tones ned.

Stabsenheten for byutvikling

Stabsenheten ble miljøsertifisert i 2006. I tilknytning til miljøsertifiseringen ble det ifølge Stabsenheten satt strengere miljøkrav ved alle tekniske utbyggingsprosjekter. Dette innebærer bedre synliggjøring av miljøaspekter og konkretisering av miljøkrav. I slike prosjekter er miljøkravene blitt definert som skal-krav i kravspesifikasjonene.

Stabsenheten for byutvikling benytter også ”Miljøerklæringer” ved innhenting av tilbud både fra konsulenter og entreprenører. I erklæringen har leverandøren forpliktet seg til å få på plass visse miljøstyringselementer som er relevante for vedkommende prosjekt innen en viss tid. Erklæringen benyttes ikke som et direkte kvalifikasjonskrav. Ingen leverandører er blitt utestengt dersom de ikke avgir noen erklæring.

Erklæringen har mer vært benyttet som en påminnelse til leverandørene om å skjerpe sitt eget miljøfokus, og å tilkjennegi at kommunen etter hvert vil stille krav om miljøstyringssystemer. Oppfølging av forpliktelsene i erklæringene har i hovedsak vært basert på tillit, og i liten grad på kontroll. Signalene er oppfattet i markedet, og det registreres at flere leverandører har fått på plass miljøstyringssystemer.

Utviklingen i måter å stille miljøkrav på har helt klart gått i retning av å kravspesifisere disse konkret som skal-krav i beskrivelsene. Dette har sammenheng med at miljøkunnskapen hos den som anskaffer stadig blir bedre, og man vet mye mer om miljøeffektene for de ulike krav / tiltak.

Stabsenheten for byutvikling mener at 20 prosentkravet som tildelingskriterium er vanskelig å forholde seg til. De mener det er mer hensiktsmessig å utfordre leverandørmarkedet ved å stimulere til kreativ og innovativ miljøtenkning. Dette kan ofte gjøres ved å legge noen miljøutfordringer inn under tildelingskriteriet. Imidlertid mener stabsenheten at kravet om 20 prosent vektning bør lempes på. Vektingen bør kunne vurderes i det enkelte tilfellet, alt avhengig av miljøinnholdet i kravene for øvrig.

De vurderer å gå bort fra ”Miljøerklæringene” i sin nåværende form, og heller stille konkrete sertifiseringskrav eller tilsvarende, når leverandørene nå etter hvert er gitt en rimelig tilpasningstid.

Trondheim bydrift

Trondheim bydrift benytter på samme måte som Stabsenheten for byutvikling ”Miljøerklæringer” ved innhenting av tilbud fra leverandører. Deres erfaringer med å stille miljøkrav er imidlertid varierende. Når miljø benyttes generelt som tildelingskriterium, står ofte leverandørene friere til å spille inn egne miljøfortrinn som de selv ønsker vektlagt. Samtidig har leverandørene gitt uttrykk for at de opplever usikkerhet om hvor vidt kommunens verdsetting og vektlegging samsvarer med deres egen. Ifølge Trondheim bydrift er miljø som tildelingskriterium svært krevende å definere på en slik måte at tilbyderne ytes full rettferdighet. Ofte er miljøaspektene så godt ivaretatt som ”skal-krav” i spesifikasjonene, at det blir vanskelig å finne mer om miljø for fri poenggivning og vektning ved tildeling. Bydrift har fått tilbakemeldinger på at tilbydere opplever både vektning og vurdering som ”bingopreget”, og at de er i ferd med å tape tillit til metoden. Trondheim bydrift opplever også at miljøinnspillene er vanskelig å bedømme, og at vektingen kan gi utilsiktede utslag.

It-tjenesten

IT-tjenesten opplyser til revisjonen at ufordringene ofte har vært å få definert miljøkravene som en del av konkurransegrunnlaget ved anskaffelser av IKT-utstyr, samt å sikre at inngåtte avtaler etterleves på disse områdene gjennom tett leverandøroppfølging.

IKT-produktene som kommunen kjøper inn på området er som regel styrt gjennom det som tilbys via e-handel systemet, og miljøaspektene på dette området følges opp av de avtaler som IT-tjenesten gjør på vegne av rådmannen.

Ifølge IT-tjenesten har miljøkrav på energibruk etter hvert kommet inn i sterkere grad også på IKT-produkter. De følger stort sett de statlige miljøkrav og retningslinjer på dette området. Sentralt her er DIFI (Direktoratet for forvaltning og IKT) sine anbefalinger for IKT-utstyr. Dette gjelder både i forhold til støy, energiforbruk og gjenbruk. Disse kravene tas inn der dette er anbefalt både som kvalifiseringskrav, som produktkrav, og som tildelingskriterier. IT-tjenesten samarbeider i slike tilfeller med Innkjøpstjenesten for å etablere felles rammeverk på området.

Videre søker IT-tjenesten, i samhandling med Miljøenheten, å redusere det generelle forbruket av papir ved å innføre tosidig utskrift og skanning. Kommunens leverandør av multifunksjonelle maskiner gjennomfører akkurat nå en sertifisering av alle ansatte på akkurat disse områdene. For hver ansatt som blir sertifisert gir leverandøren 10 kr til Regnskogsfondet. I tillegg har IT-tjenesten avtalt tjenester for resirkulering og avhending av kommunenes eide IT-utstyr med sine leverandører. Dette innebærer prinsippet om lavest mulig energiforbruk ved leveranse og reduksjon av emballasje, ved innsamling, transport og gjenbruk av utstyr, samt en EU-godkjent håndtering av IKT-avfall.

Som kjøper av varer og tjenester til eget bruk blir behovsvurderinger lagt til grunn, både for nye produkter og utstyr og ved utskifting. På rene forbruksartikler søker IT-tjenesten hele tiden reduksjon i forbruk. Derfor har de blant annet innført elektronisk dokumenthåndtering så langt som mulig.

Effekten overfor leverandørene er at de nå i større grad har miljøsertifisert seg og sine produkter på ulike områder for å henge med i konkurransen.

Ifølge IT-tjenesten kan kommunen ytterligere utnytte mulighetene som ligger i IKT-området for å spare miljøet. Mulige fremtidige tiltak vil blant annet være reduksjon/fjerning av internpost, innføring av utskriftsstyring, innføring av teknologi for elektroniske møter for å spare tid, reiser og energi med mer.

Innkjøpstjenesten

Innkjøpstjenesten er sertifisert både etter ISO 9001 Kvalitet og ISO 14001 Miljø.

Innkjøpstjenesten forvalter en stor del av kommunens rammeavtaler. De inngår felles innkjøpsavtaler på områder hvor kommunen kan oppnå markedsmessige og administrative fordeler. På bakgrunn av dette har de en vesentlig påvirkningsmulighet for hvordan miljøvennlige innkjøp blir ivaretatt i kommunen. De er derfor et sentralt virkemiddel for rådmannen i implementeringen av kommunens anskaffelsesstrategi. Ifølge Innkjøpstjenesten blir miljø nå tatt inn i alle felles innkjøpsavtaler.

Videre opplyser Innkjøpstjenesten at miljøvennlige innkjøp er tatt inn i kommunens retningslinjer og veileder for offentlige anskaffelser. Disse retningslinjene sier at miljø skal benyttes som kvalifikasjonskrav ved alle anskaffelser, også underleverandører som benyttes til oppfyllelse av kontrakten får krav om dette. Det er i denne forbindelse utarbeidet et eget skjema som enhetene skal benytte ved innkjøp. Hvilke kvalifikasjonskrav som gjelder fremgår av dette skjemaet. Kravet er at tilbyderne skal oppfylle bestemte miljøkrav ved kontraktsinngåelse eller at leverandørene kan gis anledning til å oppfylle krav i løpet av en fastsatt tidsperiode (6 måneder). Innkjøpstjenestens erfaringer på dette området er at stadig flere leverandører nå har tilpasset seg kommunens miljøkrav og tilfredsstiller kravene. Det er derfor mindre behov for å benytte 6-mnd overgangsregelen som kommunens skjema åpner for. De fleste leverandørene som kommunen handler med har nå sørget for å etablere miljøstyringssystemer for egen virksomhet.

Ifølge Innkjøpstjenesten skal miljø i prinsippet vurderes som tildelingskriterium i alle anskaffelser. De forholder seg alltid til innkjøpsreglementets krav om miljø som tildelingskriterium, men ”20-prosent regelen” kan avvikes dersom miljø som tildelingskriterium ikke er relevant, eller får for store økonomiske konsekvenser. Hvis en mener det ikke er riktig å benytte miljø som tildelingskriterium eller velger å benytte en lavere vektning enn 20 prosent, skal dette dokumenteres i et vedlegg til anskaffelsesprotokollen.

Ifølge Innkjøpstjenesten er erfaringene med miljøkriterier først og fremst knyttet til hvordan dette har påvirket leverandørene til å tenke miljørettet både ved valg av egne produkter som tilbys kommunen og valg av underleverandører. Innkjøpstjenesten har ikke mottatt negative tilbakemeldinger fra leverandørene på de miljøkravene som kommunen har stilt.

På spørsmål om oppnådde resultater mener innkjøpstjenesten at de mest synlige effektene er knyttet til at flere leverandører er blitt påvirket til å sertifisere seg som miljøfyrtårn eller etablere et annet miljøstyringssystem for bedriften.

5 Revisjonens vurderinger og konklusjon

I denne revisjonen undersøker vi om i hvilken grad rådmannen har fulgt opp kommunens sentrale miljøstyring i 2009, og om sentrale aktører i Trondheim kommune vektlagt miljø ved innkjøp. Revisjonens konklusjon er følgende:

- Etter revisjonens vurdering har rådmannen ivare tatt miljøstyringen ved at konkrete og målbare miljømål er tatt inn i kommunens plan- og styringssystem. Miljøarbeidet er forankret i kommunens styringssystemer gjennom økonomiplan, årsbudsjett og konkretisert i enhetsledernes lederavtaler.
- Det er stilt krav til at alle enheter skal ha miljøhandlingsplan. Rådmannen har fulgt opp dette ved at miljøhandlingsplan nå er en integrert del av lederavtalene.
- Rådmannen har rapportert om miljømål og måloppnåelse med et eget kapittel i kommunens årsrapport. Rapporteringen er konkret i forhold til de mål som er satt opp i budsjettet for 2009.
- Enhetsledere rapporterer om enhetens miljømål i forbindelse med resultatrapporteringen av lederavtalene. Denne rapporteringen systemiseres av rådmannen.
- Etter revisjonens vurdering har kommunen ikke oppnådd målsettingen om 3 prosent energireduksjon i kommunale bygg. Måloppnåelsen er dårligst for andre bygg (reduksjon 0,3 prosent) og sykehjem (reduksjon 0,9 prosent). Revisjonen mener at skolenes (reduksjon 2,7 prosent) og barnehagenes (reduksjon 3,4 prosent) bidrag til energireduksjonen er positiv, da det er disse som i hovedsak har bidratt til at kommunens oppnådde resultat ble en energireduksjon på 2 prosent i 2009.
- Etter revisjonens vurdering har rådmannen fulgt opp bystyrets intensjon om miljøvennlig innkjøp ved at dette er tatt inn i kommunens anskaffelsesstrategi og i lederavtalene for 2009 for sentrale kommunale aktører på området.
- Revisjonen mener at kommunens sentrale aktører på innkjøpsområdet i hovedsak har fulgt opp bystyrets intensjon om å vektlegge miljø ved anskaffelser. Blant annet er miljø tatt inn i kommunens felles innkjøpsavtaler (rammeavtaler) og i kommunens retningslinjer for innkjøp. Det er i forbindelse med retningslinjene utarbeidet et eget skjema som enhetene skal benytte ved innkjøp. Kravet er at tilbyderne skal oppfylle bestemte miljøkrav ved kontraktsinngåelse eller at leverandørene kan gis anledning til å oppfylle krav i løpet av en fastsatt tidsperiode (6 måneder).
- Bystyret vedtok i juni 2008 (sak 23/08) at miljø skulle tas i bruk som tildelingskriterium og at rådmannen i denne forbindelse skulle utrede konsekvensene av å heve vekten fra 20 til 25 prosent. Tilbakemeldingen fra kommunens sentrale aktører på området er imidlertid at miljøvekt som tildelingskriterium oppleves som lite praktisk gjennomførbart og for rigid for enkelte anskaffelser. På bakgrunn av dette mener revisjonen at rådmannen bør vurdere nærmere et opplegg for oppfølging, rapportering og evaluering av området.
- Revisjonen mener det er positivt at enhetene gir tilbakemelding om at flere leverandører, som en følge av kommunens anskaffelsesstrategi, nå har fått økt fokus på miljø med blant annet miljøsertifisering.

6 Rådmannens høringsuttalelse

TRONDHEIM KOMMUNE
Rådmannen, kommunaldirektør for organisasjon

TRONDHEIM KOMMUNEREVISJON		
Saksbehandler	CMZ	Kopi til:
29 JUNI 2010		
Saksnr.	Dok.nr.	Løpnr.
10/26643	-3	119/28/1
Vid. ref. til:	Arkivkode.	Dato
	216	25.06.2010

Trondheim kommunerevisjon

Vår saksbehandler
Hans Petter Wollebæk

Vår ref.
10/26643/216
oppgis ved alle henv.

Rådmannens høringsuttalelse til rapport *Miljøledelse i Trondheim kommune 2009*

Bakgrunn:

Trondheim kommunerevisjon har belyst følgende problemstillinger i rapporten:

1. Hvordan har rådmannen fulgt opp arbeidet med miljøstyringen i 2009 med fokus på konkretisering av miljømål, implementering og rapportering?
2. I hvilken grad har sentrale aktører i Trondheim kommune vektlagt miljø ved innkjøp?

Revisjonens vurderinger av kommunens miljøstyring er basert på de krav som ligger i standarden for miljøstyring (ISO-14001) og politiske vedtak.

Rådmannens kommentarer:

Miljøstyring i 2009

Trondheim kommunerevisjon konkluderer med at kommunens miljøarbeid er i tråd med gjeldende krav i ISO 14001. Det ble videre konkludert med at kommunens miljøstyring i 2009 ble ivaretatt ved at konkrete og målbare miljømål ble tatt inn i kommunens plan- og styringssystem.

Rådmannen er tilfreds med at miljøstyringen i kommunen er i tråd med ISO 14001, og at vedtatt miljøpolitikk er godt forankret på alle nivå i kommunens virksomhet.

Energisparing

Hvor mye energi Trondheim kommunen bruker er et meget viktig miljøaspekt. En stor del av energien som brukes i kommunes bygninger går til varme, lys og ventilasjon. Som revisjonen påpeker ble ikke kommunens målsetting om 3 prosent energireduksjon i kommunale bygg oppnådd i 2009.

Sammenlignet med 2008 er den totale energireduksjonen for hele bygningsmassen på 2 prosent. Størst prosentvis reduksjon har skoler og barnehager med henholdsvis 2,7 og 3,4 prosent. En av flere forklaringer på denne nedgangen er at brukerne av disse to bygningskategoriene har vært aktive deltakere i prosjekt "Strømsparegrisen". I tillegg har rehabilitering og nybygging av skoler og barnehager vært med på å redusere energibehovet.

Som det fremgår i energirapporten fra 2009 har imidlertid ikke energireduksjonen vært like stor i all kommunal bygningsmasse. Sykehjem og kategorien andre bygg har i 2009 en reduksjon i sitt energiforbruk på henholdsvis 0,9 og 0,3 prosent sammenlignet med 2008.

At energireduksjonen varierer mellom ulike typer bygg kan blant annet forklares med type aktivitet som utøves i bygningsmassen og hvilke muligheter enheten selv har til å kunne påvirke eget energiforbruk. I bygg med døgnkontinuerlig drift (sykehjem) er potensialet for energireduksjon mindre enn i bygg med stor variasjon i aktiviteten i løpet av et døgn (skole/barnehage). I bygg med døgnkontinuerlig drift vil potensialet for energireduksjon i stor grad være avhengig av energibevistheten til ansatte og brukere av bygget.

TRONDHEIM KOMMUNE
Rådmannen

Vår referanse
10/26643

Vår dato
25.06.2010

Det er flere enheter med arbeidssted i leide administrasjonsbygg som opplever at de i liten grad har mulighet for å kunne påvirke energiforbruket i bygget. Det er vanskelig å gjennomføre tiltak ift lys-, ventilasjon- og varmestyring. En viktig forklaring er at utleier har få insentiver til å investere i og legge til rette for energieffektiviserende tiltak.

For å redusere energiforbruket i denne type bygningsmasse vil rådmannen gjennomføre følgende tiltak i løpet av 2010:

- Alle sykehjem vil i løpet av høsten 2010 få besøk av ENØK-ekspert fra Trondheim eiendom. Formålet med besøket er å gi ledelsen og de ansatte økt energibevissthet gjennom konkret veiledning i praktisk energistyring av enheten. Driftsoperatør og renholdspersonell på den aktuelle bygningsmassen vil også involveres i dette arbeidet.
- Opprette tettere dialog med dagens byggeiere om tilrettelegging for bedre energistyring i leide bygg. Rådmannen vil ta initiativ overfor byggeier(e) der ulike løsninger for styringssystemer og bedre energirapportering fra huseier vil være tema.

For å ytterligere styrke energibevisstheten på alle kommunale enheter, er energimålet videreført som fellesmål i lederavtalen for 2010.

Miljøvennlig innkjøp

Kommunerevisjonen konkluderer med at rådmannen har fulgt opp bystyrets intensjon om miljøvennlig innkjøp. Rådmannen er tilfreds med at vektlegging av miljø fremkommer i kommunens retningslinjer og veileder for innkjøp. Retningslinjene sier at miljø skal benyttes som kvalifikasjonskrav ved alle anskaffelser. Disse blir i all hovedsak fulgt opp av sentrale aktører på innkjøpsområdet (Innkjøpstjenesten, IT-tjenesten, Trondheim eiendom, Trondheim bydrift og Stabsenheten for byutvikling). I tillegg er miljøaspektet ivare tatt i alle felles innkjøpsavtaler forvaltet av Innkjøpstjenesten.

Rådmannen ser det som en positiv samfunns effekt at vektning av miljø i kommunens innkjøpsstrategi har resultert i et økt miljøfokus blant kommunens leverandører. Stadig flere leverandører har tilpasset seg kommunens miljøkrav og tilfredsstillende disse.

Revisjonen påpeker at noen sentrale aktører mener miljøvektning som tildelingskriterium oppleves som lite praktisk gjennomførbart og for rigid for enkelte anskaffelser. Det har resultert i noe ulik praksis i bruk av kriteriet.

I tilknytning til utarbeidelse av Innkjøpsstrategi 2009-2012 ble det nedsatt en arbeidsgruppe for å se på miljøaspektene ved innkjøp, blant annet å heve miljøvektningen fra 20 til 25 prosent. Gruppen har anbefalt å ikke øke miljøvektningen fra 20 til 25 prosent. Dette begrunnes med at behovet for bruk av vektning ved tildeling er blitt mindre, innkjøpsansvarlige i kommunen har i dag bedre kompetanse på å stille klare og tydelige miljøkrav ved selve kvalifiseringen, og i konkrete beskrivelser og kravspesifikasjoner. Arbeidsgruppen mener dette vil ivareta kommunens miljømål ved anskaffelser på en god måte. Rådmannen vil i det videre arbeidet se nærmere på dette og vurdere ulike typer tiltak som vil sikre en mer enhetlig bruk av miljøvektning i anskaffelsesprosessen.

Med hilsen
TRONDHEIM KOMMUNE

Elin Rognes Solbu
kommunaldirektør for organisasjon

Hans Petter Wollebæk
Rådgiver

Elektronisk dokumentert godkjenning uten underskrift

